

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань діяльності Міністерства юстиції та його територіальних органів на поточний рік є формування системи надання безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення. Чи передбачено законодавством право громадян на одержання безоплатної правової допомоги?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Законодавство України містить окремі розрізнені положення, які регулюють питання щодо надання безоплатної правової допомоги, але системи, яка б забезпечувала реальний доступ осіб до такої допомоги, не створено.

Україна є учасником низки міжнародних договорів у сфері прав людини, які містять положення щодо надання правової допомоги (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція про права дитини, Конвенція про статус біженців тощо).

Право на правову допомогу закріплено Конституцією України. Відповідно до частини першої статті 59 Конституції України кожний має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно.

Порядок призначення адвоката (захисника) через адвокатські об'єднання, як це передбачено Кримінально-процесуальним кодексом України, був запроваджений за інших історичних обставин і тому не враховує сучасних форм та умов функціонування адвокатської професії, а відтак не забезпечує надання якісної та своєчасної правової допомоги.

Для категорій осіб, визначених іншими законодавчими актами, не передбачено фінансування безоплатної правової допомоги, не визначено порядку її одержання. Одним із завдань органів юстиції є забезпечення захисту прав громадян.

Формулювання завдання дослідження. Невміння громадян зорієнтуватися у чинному законодавстві є причиною порушень їхніх основних прав і свобод у повсякденному житті, серйозною перешкодою реалізації конституційно закріплених норм. Таке становище зумовлює необхідність всебічного роз'яснення основ правових актів, утвердження їх у свідомості громадян, перетворення на переконання і втілення в практику повсякденної поведінки. Роз'яснення законодавства проводиться серед трудових колективів підприємств, установ, організацій, в засобах масової інформації, під час проведення різних форм правоосвітніх заходів.

Реалізація окреслених завдань також здійснюється мережею громадських приймалень з надання безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення, які створюються при органах юстиції, що покликані надавати правову допомогу з широкого кола правових питань.

Виклад основного матеріалу. При органах юстиції Миколаївської області, зокрема, створено 22 правові громадські приймальні по наданню безоплатної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення відповідно при Головному та територіальних управліннях юстиції.

Правові громадські приймальні проводять прийом громадян відповідно до графіку роботи, з яким можна ознайомитися на стендах управлінь юстиції.

Щодо соціального складу громадян, то допомогу в правових громадських приймальнях можуть отримати пенсіонери, інваліди, ліквідатори аварії на ЧАЕС,

безробітні, саодику мате́ри, особи із багатодітних сімей, ветерани ВВВ, праці, діти, неповнолітні.

Правовими громадськими приймальнями надаються такі види правової допомоги:

- надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- допомога в складанні документів правового характеру (звернень громадян, окремих процесуальних документів).

Тобто, при зверненні до громадської приймальні громадяни можуть отримати як усне роз'яснення або консультацію, так і допомогу у складанні проекту документу.

З метою забезпечення захисту прав громадян, які мешкають в сільській місцевості, Головним управлінням юстиції розроблено та затверджено наказом Комплексу програму забезпечення гарантування реалізації статті 57 Конституції України. Однією з форм реалізації Програми є організація виїзних прийомів громадян та діяльності виїзних консультативних пунктів в сільській місцевості. Працівниками органів юстиції налагоджено співпрацю з сільськими та селищними радами Миколаївської області. Напередодні проведення виїзду консультативного пункту працівники органів юстиції залучаються підтримкою та допомогою сільських та селищних голів. Мешканці населеного пункту оповіщаються про проведення виїзного прийому працівниками органів юстиції через об'яви, які вивішуються в приміщенні сільської ради, в клубах, навчальних закладах, інших установах та організаціях.

Однією з форм надання безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим громадянам, що мешкають у віддалених населених пунктах або не можуть відвідати громадську приймальню, у зв'язку із фізичною неспроможністю, є забезпечення діяльності телефонної «гарячої лінії» при Головному та територіальних управліннях юстиції. Це означає, що в телефонному режимі громадяни можуть отримати юридичну консультацію. При цьому хочу зазначити, якщо надання відповіді на питання, з якими звертається особа на адресу телефонної «гарячої лінії», потребує ознайомлення із документами, на які посилається громадянин, консультації у такій справі у телефонному режимі не надаються.

Досить цікавою формою надання правової допомоги є створення при ВНЗ юридичних клінік, їх головною метою діяльності, як і правових громадських приймалень, є захист конституційних прав і свобод громадян, надання їм правової допомоги, а також здобуття студентами теоретичних знань та практичних навичок у сфері юриспруденції.

В м. Миколаєві працює 4 юридичні клініки: при Національному університеті кораблебудування ім. адмірала Макарова, Миколаївському комплексу Одеської національної юридичної академії, Чорноморському державному університеті ім. Петра Могили, юридична клініка, що працює при Миколаївському міжрегіональному інституті ВНЗ "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна" та 2 юридичні клініки в м. Первомайську на базі Первомайської філії Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки та Первомайського політехнічного інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Висновки. Задля створення засад для впровадження державної системи доступної та якісної правової допомоги, яка б відповідала потребам суспільства, указом Президента України від 09 червня 2006 року схвалено Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги.

Концепцією встановлено загальні принципи формування і функціонування системи безоплатної правової допомоги в Україні, а також повного або часткового фінансування правової допомоги за рахунок коштів державного бюджету, передбачаються шляхи створення ефективної системи безоплатної правової допомоги, організація її управління та фінансування, а також прописані послідовні етапи формування такої системи.

Міністерство юстиції та, відповідно, його територіальні органи, як провідні органи у системі органів виконавчої влади щодо забезпечення реалізації державної правової

політики, визначено відповідальними за функціонування системи безоплатної правової допомоги.

На виконання положень зазначеної Концепції Міністерством юстиції України розроблено проект Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Проектом Закону пропонується визначити зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок його реалізації, підстави і порядок надання, або відмови в наданні, безоплатної правової допомоги тощо. При цьому проектом Закону розрізняються зміст і обсяг права на безоплатну первинну та безоплатну вторинну правову допомогу, а також суб'єкти права.

На засіданні Кабінету Міністрів схвалено проект закону «Про безоплатну правову допомогу» та Міністерство юстиції України рекомендуватиме Верховній Раді розглянути зазначений законопроект як першочерговий.

Анотація

В статті розглядається питання формування системи надання безкоштовної доступної та якісної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення. Обґрунтована необхідність впровадження державної системи, яка б забезпечувала реальний доступ осіб до такої допомоги.

Ключові слова: державна правова політика, правова допомога, порядок надання правової допомоги, суб'єкти права на безоплатну правову допомогу

Аннотация

В статье рассматривается вопрос формирования системы предоставления бесплатной доступной и качественной правовой помощи малообеспеченным слоям населения. Обоснована необходимость внедрение государственной системы, которая бы обеспечивала реальный доступ лиц к такой помощи.

Ключевые слова: государственная правовая политика, правовая помощь, порядок предоставления правовой помощи, субъекты права на бесплатную правовую помощь.

Annotation

The article discusses the formation of a system of providing the free access to a qualitative legal assistance to the low-income groups of the population. The necessity of introduction of a state system which would provide an actual access of the persons to such assistance.

Keywords: state legal policy, legal assistance, the procedure of legal assistance, subject of law for a free legal assistance.

Список використаних джерел:

1. [Про безоплатну правову допомогу](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17): Закон від 02.06.2011 № 3460-V – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
2. [Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509/2006): Указ Президента України від 09.06.2006 № 509/2006 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509/2006>
3. Безоплатна правова допомога: питання та відповіді // Координаційний центр з надання правової допомоги – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://legaid.gov.ua/ua/operativna-info/pytannia-ta-vidpovidi>